

Урок 8.

Головні й другорядні члени речення. Підмет, способи його вираження

Домашнє завдання

Перевірте себе! Урок 7. Вправа 52

- Прості речення:
 - 3. Тихі **сосни** до ранку **шумлять**, мою тугу **виказують**.
 - 5. А тепер **хлопець став свідком** важкої, серйозної розмови дорослих людей.
 - 8. На вечірньому небі потьмяніли й **щезли** сріблясті **зірки**.
- Складні речення:
 - 1. **Повітря тремтить** від спеки, й у срібнім мареві **танцюють** далекі **тополі**.
 - 2. **Оля побігла** до своєї зупинки, а **дощ летів** в обличчя і **не вщухав**.
 - 3. **Дерево** ще **голе**, однак на вітах його **починалося** пташине **життя**.
 - 4. **Хуртовина** ніби трохи **стишилась**, та все одно **йти було** тяжко.
 - 7. Знову **потеплішало**, ласкаве **повітря** долини **війнуло** в обличчя, а вгорі на чорному тлі **замиготіли** ясні та великі **зірки**.

Завдання

Прочитайте речення й назвіть головні члени, яке, на вашу думку, є двоскладним.

- 1. Яскрава палітра української фразеології.*
- 2. Вона вражає своїм багатством.*
- 3. Пригадайте два-три фразеологізми та поясніть їх значення.*

Завдання

Прочитайте речення й назвіть головні члени, яке, на вашу думку, є двоскладним.

Перевірте себе!

I. 1. палітра; 2. вона вражає ;3. Пригадайте та поясніть.

II. Двоскладне речення: Вона вражає своїм багатством.

Теорія

ГОЛОВНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

ПІДМЕТ

Головний член речення, що називає предмет або поняття і відповідає на питання **хто? що?**

Наприклад:

*Троянди паморозь іскристо-сиза
вкрила. _____*

ПРИСУДОК

Головний член речення, що називає дію або стан предмета й відповідає на питання **що робить предмет? що з ним робиться? який він є? хто або що він є?**

Наприклад:

*Троянди паморозь іскристо-сиза
вкрила. _____*

**іменник у називному
відмінку**
*У моїх стінах мальви
зацвітуть.*

**займенник у
називному відмінку**
А я в Київ помандрую.

**Способи
вираження
простого підмета**

**кількісним
числівником**
У класі лишилося двоє.

**прикметник,
дієприкметник,
прислівник в значенні
іменника**

вигук
*«Будь ласка» не
кланяється, «спасибі»
спини не гне.*

**неозначеною формою
дієслова**
*Кохати - нові землі
відкривати.*

Завдання

Розподіліть речення між п'ятьма категоріями за способом вираження підмета.

Скористайтеся QR-кодом або натисніть на посилання в чаті (<https://learningapps.org/watch?v=pjt3y7bwt20>), щоб відкрити вправу.

Завдання

Перевірте себе!

Шипшина
віддає п

На цьому місці
постане храм.

Проте всі все одно
все зі

На тротуарі стояло
двоє.

З боку ш
почувся баз
галас

Цвітуть соняшники,
радіють теплу і
сонцю.

Той безп
стягає
іноземни
тел...

А він стоїть
наперекір усім.

Один був молодий
собі козак...

КОМ

Ніхто не міг цього й
увявити.

У кабінеті сиділо
троє.

Старий
підбадьорював свої
дітей енергійними
вигуками.

Серед неба горить
білолиций.

Жити - це не значить
тільки брати, а й
давати.

Сміятися над
розумними людьми -
це привілей дурнів.

Жорстокий завжди
боягуз.

Розумні вчаться для
того, щоб знати.

Йти мені додому не
близько.

Спинитися - вмерти з
одчаю й знемоги.

ІНФІНІТИВНОМ

Способи вираження підмета

Способи вираження	Приклади
іменник	<u>Людина</u> бореться за свої права.
займенник	<u>Я</u> бачив дивний сон.
інша частина мови в значенні іменника	<u>Минуле</u> в пам'яті живе. В нічну розвідку пішло <u>четверо</u> .
інфінітив	<u>Любити</u> свій край - це для народу жити.
словосполучення	<u>Усі ми</u> прагнемо миру. <u>Серпень з вереснем</u> схрестили довгі шпаги.
фразеологізм	<u>Бити байдики</u> – улюблена справа ледарів.

Завдання

ЗАПИСАТИ РЕЧЕННЯ, ПІДКРЕСЛИТИ В НИХ ГОЛОВНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ, ВКАЗАТИ СПОСІБ ВИРАЖЕННЯ ПІДМЕТА

1. Я люблю осінню пору.
2. Прийшла хороша, ніжна осінь.
3. Усе прекрасне на землі створене людськими руками.
4. Полонені стояли непорушно.
5. Двоє сиділи в осінньому парку.
5. Жити - Вітчизні служити.
6. Нерозгадане, тривожне «як» розвіялося скоріше й легше, ніж думалося спочатку.
7. Незмовкаюче «ура» підіймалося все вище...

Завдання

Перевірте себе!

1. Я люблю осінню пору. 2. Прийшла хороша, ніжна осінь. 3. Усе прекрасне на землі створене людськими руками. 4. Полонені стояли непорушно. 5. Двоє сиділи в осінньому парку. 5. Жити - Вітчизні служити. 6. Нерозгадане, тривожне «як» розвіялося скоріше й легше, ніж думалося спочатку. 7. Незмовкаюче «ура» підіймалося все вище...

Теорія

складна власна назва
«Кайдашева сім'я» -
це соціально-побутова
повість.

словосполучення з
кількісним значенням
Три зорі грають в грі
семибарвистій.

сполучення двох
іменників
Брат з сестрою
поспішали до школи.

Способи
вираження
складеного підмета

фразеологізм
Як свиня на коня -
означає бути не
схожим на когось.

сполучення двох
займенників
Кожен із нас здатен
досягти успіху.

Завдання

Розподіліть речення між п'ятьма категоріями за способом вираження підмета.

Скористайтеся QR-кодом або натисніть на посилання в чаті (<https://learningapps.org/watch?v=p2vth91sn20>), щоб відкрити вправу.

Завдання

Перевірте себе!

Серпень з вереснем
схрестили дівочі
шпаги.

Сніг з морозом
поморозив всі на
полі квіти.

Та ми ж з тобою
колись товаришували.

Ніхто з них не був
навіть
військовозобов'язаним.

Дві учениці сестри
класу побачили
Діву Марію.

Мільярди вір зариті у
чорнозем, мільярди
щастя розвіяні у
прах.

Мати з дочкою
вишивали кришталеві
квіти на білому
пелюстках.

Батько з сином
увійшли в кімнату.

Нехай кожен із нас
пізнає себе.

КОМ В

Є в нашому житті ще
чимало об'єктів
нещадної самотності.

П'ять кораблів гордо
мчать по вкритому
піною морю.

Ор.в.

«Чорна рада» —
перший історичний
роман в українській
літературі.

"Ще не вмерла
Україна" навіки
житиме в нащадках.

Бити байдики —
улюблена справа
лідарів.

Тягти жили - означає
визискувати.

Проблеми
стародавньої історії
вивчає Інститут
археології НАН
України.

А Шлях Чумацький
теплою стежиною
вертається в історію
назад.

Мастити п'яти салом
- означає
підлещуватися.

Важким духом
дихати - це
фразеологізм.

Теорія

ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

ДОДАТОК	ОБСТАВИНА	ОЗНАЧЕННЯ
відповідає на питання непрямих відмінків кого? чого? кому? чому? кого? що? ким? чим? на кому? на чому?	як? якою мірою? де? куди? коли? з якої причини? з якою метою?	який? чий? котрий?

Теорія

ДОДАТОК

СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ	ПРИКЛАДИ
іменником	Я люблю <u>б</u><u>а</u><u>т</u><u>ь</u><u>к</u><u>і</u><u>в</u><u>щ</u><u>и</u><u>н</u><u>у</u> , <u>н</u><u>а</u><u>р</u><u>о</u><u>д</u> .
займенником	<u>Н</u><u>а</u><u>с</u> інші ждуть обірвані мости.
іншою частиною мови в значенні іменника	<u>Ч</u><u>у</u><u>ж</u><u>и</u><u>м</u> не розбагатієш.
інфінітивом	<u>Л</u><u>ю</u><u>б</u><u>и</u><u>т</u><u>ь</u> людей мене навчила мати.

Теорія

ОБСТАВИНА

СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ	ПРИКЛАДИ
прислівником	Коні шалено мчали полем.
дієприслівником	Осиротівши , клени мріють про весняне листя.
дієприслівниковим зворотом	Діти вскочили у виноградник, випереджаючи матір .
іменником у непрямих відмінках	Синіли плавні за Дніпром .
інфінітивом	Осінь сіла в лісі відпочити .
порівняльним зворотом	Голос батька лунав з лісу, наче з приймача .

Теорія

ОЗНАЧЕННЯ

УЗГОДЖЕНІ ВИРАЖАЮТЬСЯ

прикметником: *З вітром
весняним* сосна розмовляла.

дієприкметником:
Розкований народ розправив
дужі крила.

дієприкметниковим
зворотом: *Степ, омитий
росами*, виблискує на сонці.

займенником: *Ми любимо
свою* Вітчизну.

порядковим числівником: *Ще
третьої* півні не співали, ніхто
ніде не гомонів.

НЕУЗГОДЖЕНІ ВИРАЖАЮТЬСЯ

іменником у непрямих
відмінках: Промінь *сонця*
золотом розмальовує світанок.

займенниками його, її: *Його*
поради допомогли мені в
житті.

прислівником: *Каву по-
східному* готують у піску.

інфінітивом: *Подали команду
рушати.*

словосполученням: *З
будиночка виходить чоловік у
формі залізничника.*

Теорія

ПРИКЛАДКА

- різновид означення.

Вона називає ознаку предмета, дає йому нову назву і виражається іменником.

Прикладки бувають непоширені й поширені.

Наприклад: *Надворі лютує зима- **лихоманка**.*

*Повість **«Захар Беркут»** написав Іван Франко, **відомий письменник**.*

